

20. HERALDICKÝ DOPIS.

Ředitel Karel J. Obrátil zesnul dne 5. dubna 1945 jako jedna z přechetných českých obětí německé hrůzovlády u nás. Byl zatčen v měsíci březnu a organizmus starce téměř osmdesátiletého (narodil se v r. 1866) dlouho nevydržel krutého nakládání. Německé bestie v své samochválené hrdinosti se patrně bály i vetchého starce a neváhaly ho uvrhnout do kobek svých smutně proslulých žalářů a podrobit ho svým výslechovým metodám. —

Karel J. Obrátil vyplnil celý svůj život pilnou prací kulturní; kromě přechetných jiných činností byl jedním z prvních sběratelů exlibris u nás a zvláštní pozornost věnoval exlibris heraldickým a heraldice vůbec, o níž publikoval řadu statí, zejména ve Sborníku pro exlibris, vydávaném Spolkem sběratelů a přátel exlibris.

Národ ztratil v Karlu J. Obrátlovi vlastence z nejstatečnějších; Heraldický odbor J. s. č. r. v něm pozbyl věrného člena, jehož spolupráce si neobyčejně vážil a jehož smrti, přes vysoký věk přece jen předčasně, upřímně želí. — J. M.

Heraldika v tisku. Nár. Politika z 6. dubna 1945 uveřejnila feuilleton »Pod černým rytířem« od L. K. Žižky; je v něm zmínka o znamení orla na domě kdys Adlarovském na nároží Platněřské ul. a Linhartského nám. v Praze. — Týž list z 20. dubna opět v Žižkově feuilletonu »Pražské hradby« se zmiňuje o znamení českého lva a o znaku Zimního krále na někdejší Strahovské bráně. — Rovněž Nár. politika z 29. dubna otiskuje článek »Svatí na obecních pečeti a výhodních Čechách«; jsou tam uvedeny pečeti obcí Bohuňovice, Sebranice, Němčice, Jiříkov, Trstenice, Cerekvice. — Týž článek téhož dne uveřejnil **Lidový deník**. — V témže čísle píše Lidový deník o cechu ovčáků, jenž v roce 1708 dostal prapor a pečeť. — **Náš kraj** z 6. dubna přinesl zprávu, že městský archivář ve Vodňanech vystavil ve výkladní skříni na náměstí městské pečeti a městský znak. — **Nedělní České slovo** z 15. dubna uveřejnilo vyobrazení znaku města Kolína n. R. a erbovní pověst k znaku se vztahující.

Z **neperiodického tisku** upozorňujeme na dílko **»Bývalý klášter premonstrátek v Doksanech nad Ohří«** od Jarmily Kubíčkové (Vyšehrad, Praha 1944). Spisek obsahuje též popis klášterního a proboštského znaku; znaky jsou popisovány neodborně, takže je zřejmo, že autorka nemá ani základních znalostí heraldiky, což jistě překvapuje u osoby, jež publikuje práci z oboru historie výtvarného umění.

O **úkolech české práce heraldické** se rozprávělo na členské schůzi Heraldického odboru J. s. č. r., jež se konala dne 16. dubna 1945 večer v Urbanově kavárně v Praze III. za účasti 24 osob. Schůzi zahájil místopředseda J. Milde a v úvodu k rozpravě narýsoval hlavní linie heraldické činnosti, jež čeká na naše znakové pracovníky. Promluvil o nutnosti soupisu heraldických památek, o heraldické bibliografii, chystané Rodopisným úřadem, o soupisu českých pečeti, o iniciativním díle Dr. F. Beneše »Význam pečeti pro bádání o minulosti«, jež nedávno bylo vydáno, a o Benešově »Atlantu českých pečeti«; podrobněji se zmínil o chystaném sjezdu heraldických pracovníků a přátel heraldiky, k němuž by byli přizváni i pracovníci laičtí, neboť bez nich by to nebyl sjezd, nýbrž schůze několika jednotlivců. Tak málo jest u nás heraldiků-vědců. Jim ovšem by bylo svěřeno odborné vedení sjezdu, laičtí heraldikové by se sjezdu účastnili jako členové jeho pracovních komisí. Jistě že by nebylo námitek proti jejich práci organizační, popularizační, konservační a pod. Sjezd ovšem nebude svolán hned v prvních měsících po skončení války, nýbrž až v době, která k tomu bude skutečně vhodná. Sjezd pak rozhodne o všech podrobnostech velkých úkolů heraldických. Po válce bude ovšem také usilováno o vytvoření samostatné ústřední organizace heraldické a o založení veřejnoprávního vědeckého ústavu znakového. Pak také bude možno uvažovat o rádném heraldickém periodiku, neboť nynější Heraldické dopisy jsou jen jeho náhražkou.

Jednatel J. Svátek promluvil o nedostacích heraldické bibliografie. Jsou sice bibliografické práce znakové (Zíbrt, Král z Dobré Vody), ale od jich uveřejnění uplynula dlouhá doba a mezitím byla heraldická literatura sepisována jen příležitostně, tak v některých heraldických publikacích a v seznamech antikvariátů. Časopisecké články od Zíbrtových dob nejsou zaznamenávány vůbec. Bylo by tedy zapotřebí pořídit úplnou heraldickou bibliografii, což ovšem jest úkol převeliký, ale při dobré organizaci práce by bylo možno jej zdolat a výsledky by byly bohatou úhradou vynaložené námahy.

Odborová rada Dr. A. Stránský (za Rodopisný úřad) připomíná, že Rodopisný úřad zahájil přípravné práce k pořízení úplné rodopisné a heraldické bibliografie, bylo by však k tomu zapotřebí množství pracovníků, hlavně mladých, leč hlásí se jich málo, neboť práce bibliografická jest obtížná a málo vděčná.

Předseda Jednoty st. českých rodů Dr. J. V. Matina praví, že je nutno začít s bibliografií hned; že také by bylo vhodné založit heraldické museum, v němž by byly uchovány heraldické památky, jež v soukromém majetku jsou bez užitku a jichž majitelé často o ně ani nemají zájem.

Dr. J. B. Novák navrhuje zřízení heraldické poradny, jež by podávala odborné rady znakové korporacím i jednotlivcům.

Doc. Dr. Jindřich Valšík rozpráví o rodopisu a o jeho významu biologickém a eugenickém.

Pan Adolf Karlovský navrhuje, aby při Heraldickém odboru J. s. č. r. byla zařízena registrace zvolených znaků, čímž by bylo dosaženo jednak jejich odborné správnosti, jednak jejich ochrany.

Pan Štěpán Floss (za Společnost přátel drobné plastiky) hovoří o počáteční organizované práci numismatické a o činnosti mladé generace v heraldice.

Rozpravu po dvouhodinném trvání zakončil místopředseda J. Milde připomínkou, že úkoly české práce heraldické jsou převeliké, pracovníků však, zejména odborných, je velmi málo. Je nutno pracovat k tomu, aby byli získáni noví přátelé heraldiky, zvláště v řadách vzdělané mládeže. Podaří-li se to, pak se česká práce heraldická setká s plným zdarem.

Znakosloví v desetinném třídění. Desetinné třídění rozvrhuje všechno lidské vědění v nejširším smyslu do deseti tříd 0—9 po deseti hlavních skupinách 00—09, 10—19 až 90—99, jež se dále desetinně dělí. V knihovnictví se uvádí t. ř. repertoirem bruselským (také modifikací) a bývá nazýváno Deweyovým. Katalogy zdejších veřejných knihoven — jen s nepatrnými výjimkami — jsou ovšem mnohem starší a mají tedy jiné třídění i značkování. Snad tím si lze vysvětlit, že v českém jazyce nalézáme sotva půltuctu publikací o této soustavě. Přesto některé stávkové organizace, veliké průmyslové závody a jednotliví duševní pracovníci toto třídění v nové době zavádějí pro své knihovny, kartotéky i pro uspořádání všech listin a papírů vůbec; didaktikové je doporučují studentstvu. Pro úplnost lze dodat, že účelná organizace a pořádek na základě desetinného třídění dovoluje organicky zařadit každou knihu, výpis, výstřížek, prospekt, fotografii, osobní doklad, účet, kuchařský předpis atd. a ovšem také kdykoli takřka mechanicky nalézt, a to i s předměty téhož nebo příbuzného druhu, které majice totéž nebo blízké číslo třídění leží přímo za sebou.

Roztřídění některých oborů je v češtině již velmi podrobně zpracováno a také uveřejněno; tak filosofie, některé vědy užité, zemědělství, válečnictví a průmyslové účetnictví.

Místní rozdělení, účelné pro soupis heraldických památek, již bylo zpracováno a navrženo jako znaková norma ZN4 (viz 8. Heraldický dopis z dubna 1944), která třídění místní prohlašuje za zásadu vedoucí, t. j. předcházející možné třídění další podle času (slohu), materiálu (kámen, dřevo, kov atd.) a pod. Při tom třídění heraldiky samé zatím navrhováno nebylo, neboť norma byla vypracována jen pro účel soupisu heraldických památek, u něhož s pomocným tříděním místním lze vystačit.

V české odborné literatuře, pojednávající o desetinném třídění, nalezneme heraldiku a historické vědy velice skrovně: 417 paleografie, 737 numismatika a sfragistika, 9 historie, 901 theorie a filosofie dějin, 902 methodologie, 902,2 diplomatika, 902,3 kritika historická, 902,4 chronologie historická, 902,5 archivnictví, 902,6 archeologie, 92 životopisy, 929 genealogie, rodokmeny, rody, heraldika, odznaky, řády, vyznamenání, válečná hesla, náhrobní nápisy a 929,6 umění heraldické. Shledávat cizí prameny nebo pořizovat obsažné výtahy a překlady přímo z bruselských foliantů — to snad jen zdoluhavě by vedlo k výsledku, odpovídajícímu zvláštní povaze českého znakovnictví. Volena tedy cesta jiná — jak se ostatně již stalo i v jiných oborech: byl vypracován návrh na zatímní rozřídění heraldiky podle zásad desetinného třídění se zřetelem k českým poměrům.

Heraldika spolu s genealogií a epigrafikou patří do skupiny 929; seskupovat různé blízké obory jest u desetinné soustavy obvyklé, aby se zabránilo převaze číslic z počátku aritmetické řady. Vyhrazena pak čísla 929,1—929,5 genealogii, další čísla 926,6 a 929,7 heraldice a 929,8 zůstanou epigrafice.

Při podrobnějším rozvrhu v heraldických skupinách 929,6 a 929,7 podrženo rozdělení co nejvíce podle rozvrhu látky v základních dílech heraldických Vojtěcha ryt. Krále z Dobré Vody a Karla Schwarzenberga. Pro rozlehlost látky není možno uvádět všechny podrobnosti, uvedeme jen rozřídění navržené pro sbírky znakové. Podskupina 929,66 zahrnuje 929,661 znaky šlechticů, 929,662 duchovenstva a církevních ústavů, 929,663 státní, výsostné, 929,664 zemské a pod., 929,665 měst a míst, 929,666 spolků, pořádků atd., 929,667 měšťanů, 929,668 dětí nemanželských a morganatických, 929,669 symboly a znamenání osobní.

Zatímní návrh celého třídění heraldiky je v rukopisu uložen v archivu Heraldického odboru J. s. č. r. Podle zkušeností postupně získaných bude možno přikročit ke konečnému zpracování, jež by pak bylo předloženo širšímu okruhu odborníků, kteří by pak rozhodli o definitivním rozřídění heraldických pojmu. — Jan Mašek.

Ottiskujeme tento článek jako podnět k dalším pracím v oboru desetinného třídění heraldiky. Věc sama, jak ostatně z obsahu článku vyplývá, ještě daleko není dostatečně zratá, aby bylo možno předložit definitivní návrh. Desetinné třídění, jež v praxi přináší nepopiratelné výhody, nachází málo sympatií u pracovníků v oborech duchovních, kteří (právem!) žádají, aby logická nadřazenost a podřazenost pojmu byla vyjádřena i v desetinném třídění, což nelze vždy zachovat. Samo desetinné třídění, jak se zdá, není ještě ak vyhraněno, aby poskytovalo jednotný systém pro všechny jazyky, a tak zatím se miji s jedním ze svých hlavních účelů, totiž dorozumění mezi příslušníky různých jazyků. Pokud pak jde o vypracování již návrh desetinného třídění heraldiky, jak jest o něm v článku zmínka, lze solva pokládat za výhodné, že východiskem pro třídění byl rozruch vědního materiálu heraldického, jimž se řídí Králová Heraldika, neboť tento rozruch ve své době neodpovídal plně požadavkům logiky a dnes již nevyhovuje ani slediska nových vědních poznatků. Ani Schwarzenbergova Heraldika tu nemůže být vodítkem. Není systémem, nýbrž je to „Heraldika čili přehled její theorie se zřetelem k Čechám na vývojovém základě“ a tento přehled je podáván čtenáři elegantními gesty odborníka, jenž ovládá svou věc tak, že nepotřebuje opory určité soustavy a proto ji nevypracovává.

Bude tedy zapotřebí ještě veliké práce a podrobných studií, nežli bude možno přikročit k definitivnímu návrhu jednotného desetinného třídění české heraldiky. Nelze ovšem pochybovat, že zdatilé desetinné rozřídění heraldických pojmu by bylo pro heraldickou práci velmi užitečné. Proto uvítáme všechny podněty, sem se vztahující. — J. Mil.

Význam pečeti pro heraldiku. Nejbohatším pramenem poznání jsou a trvale zůstanou pečeti snad pro heraldiku.

V dějepisné literatuře novější doby bylo upozorněno a povšechně vytýčeno, jak pečeti znakovědci prospět může, publikace ty pak, zvl. heraldické, dokazují, že v poměru k ostatním badatelům heraldikové z pečeti těžili hojně; avšak, studujeme-li je, zjišťujeme, že ani prvním ani druhým směrem nebylo dosud vykonáno vše. Je tudíž třeba otázku, jaký význam pečeti pro heraldiku mají, čím mohou bádání o znacích prospět, probrat co možno úplně a prohlédnout, co bylo vykonáno a jak prováděno: po-

kud správně, kdy byly učiněny chyby a kde jsou nedostatky; tak zjistíme, co z nich ještě možno i třeba vytěžit, a stanovíme úkoly znakovědného bádání, pokud se týká pečeti jako dějepisného zpravovatele.

Prohlédneme-li pečeti, nezapočítáme, že pro heraldika jsou pramenem přebohatým, neboť používat jich bylo pro jejich úkon zjevem velmi rozšířeným — vlastní pečeti měla panovníci, většina šlechty, ať šlechta vysoká a mocná či drobní vládkové, stejně jako vyšší duchovenstvo, kláštery, města, hodně měšťanů, později cechy a konečně úřady — pečeti bylo k listinám velmi mnoho přivěšeno nebo přitištěno, z nich pak se dosud na tisíce zachovalo a obrazem nebo součástí obrazu u větší části po celé věky od XI. stol. do doby nedávno minulé byl znak — šlechtický i občanský — ať jako symbol moci nad územím (většina pečeti panovnických) nebo jako výraz osobního i přeneseného právního nároku majitele pečeti v národní společnosti (iako všechny pečeti šlechtické a úřadů) či zdůraznění příslušnosti k duchovnímu řádu (některé pečeti duchovenské), jako symbol svobodné příslušnosti ke králi či poddanské k vrchnosti (pečeti některých měst), výraz zaměstnání jedince i souhrnu několika jich (část pečeti měšťanských a pečeti cechovních) a j. a v různých seskupeních těchto případů. Znak mimo válečnictví dostalo se tak na pečeti nejdůležitějšího upotřebení. Mohou být i dokladem jediným, zvláště pečeti z doby nejstarší, protože znaků na jiných památkách se z doby té zachovalo jen poskrovnu, i doplňujícím. A uvědomíme-li si základní vlastnost pečeti jako dějepisného pramene, neměnnou vůči tomu či onomu badateli, že totiž, jak bylo uvedeno, uchovaly správné vzhledy znaků, zároveň pak ze současných dob, přesvědčíme se, že jsou pramenem prvotním, pramenem velké ceny. Heraldikovi pak mohou posloužit přerůzné.

Především vůbec jen jako pramen, z něhož se doví, jaký znak ta či ona osoba, ať už šlechtická nebo nešlechtická, město, cech atd., měly nebo jaký byl vzhled nějakého znaku v té které době.

Význam jich, pokud se tohoto týče, je nesporně veliký. Jsou pramenem přebohatým, neboť je jich zachováno na tisíce. Zjišťujeme-li znak osob šlechtických, jsou pak pramenem tím hledanějším, čím se jedná o dobu starší, protože jiných pramenů je dochoováno čím ze starší doby pocházejí, tím stále méně, až pečeti ze středního středověku jsou velmi často jediným pramenem zpravovatelem o něm; znali bychom skrovně znaků šlechtických, kdyby se nezachovaly v pečeti obrazu. O znaku nešlechtických osob, ať již středověkém či novověkém, zpravují pak povětšinou jediné ony a jen nečasto spolu s jinými památkami, jako erbovními listy, znaky na měšťanských domech, náhrobními deskami a j. Zjišťujeme-li znaky jiných osob fyzických nebo právních, jsou pramenem z většiny jen doplňujícím, neboť osoby ty domohly se znaku ponejvíc až po poč. XV. stol., a ty jim tehdy byly většinou již udělovány, doklady o tom jsou pak dochovány. Pramenem zpravovatelem zůstanou pak trvale, i když jednou bude z nich pro heraldiku vytěženo vše.

O skutečnosti té, poněvadž je tak přesvědčivá, nemělo by být třeba vůbec uvažovat. Vydané heraldické studie však dokazují, že třeba z pečeti bylo v tomto směru značně těženo, ještě mnoho nevytěženo zbývá. — Dr. F. Beneš v díle »Význam pečeti pro bádání o minulosti«, Praha 1945.

*Že je to zbytečné, vy dlte? — Vim to též, však s čáčkou vyhrání zde nesuádi se řež!
Je vždycky krásnější, co zbytečné tu jest!
Co kol se hemžt tu — a tam — a u všech cest!
Vás tisíc! Já Vás znám, mi nepřátelé kdysi!
Tys lež? Jen stáj, ó stáj! Ha, tam kompromisy!
Předsudky! Podlosti! Mám smlouvat se snad?
Ne, nikdy! Přišero, stáj, tebe měl bych znát!
Ach, lidská hlouposti! — Mne v zem srazíte přec.
Však bit se buď, bit, a bit až na konec!
Ach, vše mi berete, můj vavřík i mou ráži!
Jen berťe, jedno přec vždy zůstan tu muži,
co s sebou odnesu, co večer vrátím Bohu,
až s dvorným pozdravem se vznesu nad oblohu,
co nemá trhlíny, ni skurny v triumf jistý,
na vzdor to odnesu ... To je ... Co? — Znak svůj čistý!*

Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac.